

El gravat, la zona de joc

per Rosa Queralt

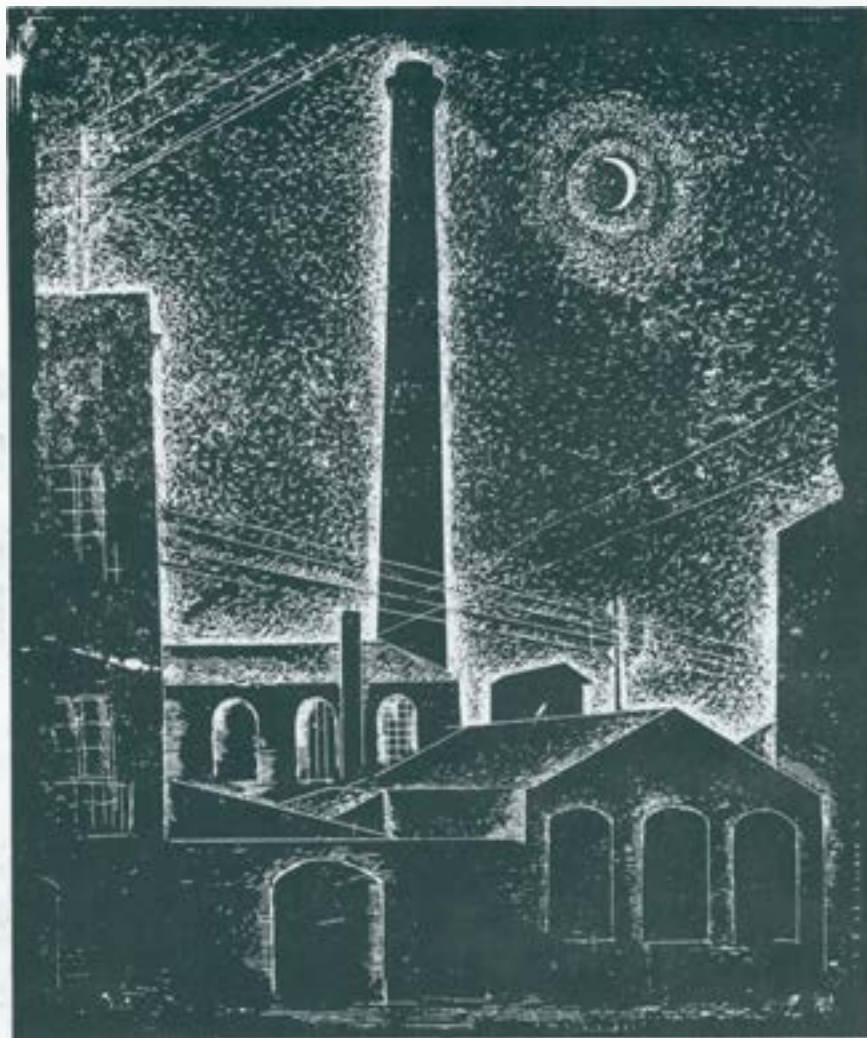
*Publicat en el catàleg de l'exposició a l'Acadèmia de Belles Arts i al Museu d'Art de Sabadell (oct.-nov. 1984).

Fou la tornada de París, el 1920, i arran dels seus contactes amb Ricard Marlet, quan Vila Arrufat començà la seva aventura amb el gravat. Perquè d'aventura cal qualificar la forma com l'artista ha abordat aquesta faceta creativa al llarg de la seva vida. Avançar, per a Vila Arrufat, no ha significat passar per la via de l'acatament o la dependència a fórmules de manual i mètodes establerts, sinó que s'ha enfrontat als procediments gràfics amb una marcada vocació exploratòria, a la manera d'un Robinson que es serveix de l'enginy i la destresa. Avançar ha depès per damunt de tot de les seves pròpies experiències, de la successió d'idees, pensaments, impulsos i intuïcions que han anat sorgint a partir de l'estudi i d'assaigs continus.

Tal inclinació a no instal·lar-se no ha suposat, però, un desig d'originalitat a ultrança (a part que és molt difícil ser original sinó és sobre la base de la tradició). Des de bon començament, Vila Arrufat va establir un joc recíproc entre la singularitat i l'acceptació de la tradició -Dürer, Rembrandt, Goya...- com a base per a la inventiva.

Aquest esperit creatiu que correspon a la condició d'estar viu produí des d'un inicial tòrcul amb rodets de fusta -amb el que realitzà els primers monotips, exposats el 1922 a la galeria "El Camarín"- a insòlites resinadores, a llapisos especials per obtenir determinats efectes, a una considerable col·lecció d'eines i aparells construïts com a resposta immediata a requeriments concrets. Generà, també, un conjunt inestimable de carpetes replenes de proves i anotacions minucioses i reflexions sovint referides a les moltes llicències permises per a donar contesta al desig d'individualitzar-se, de fer el propi camí en el propi temps. Alguns exemples: aconseguint un òptim efecte clivellat atacant amb sofre i oli en lloc d'àcid; o servint-se d'una tela en lloc de l'usual paper report en el vernís moll per tal d'aconseguir una textura més pronunciada; o intentant una adaptació entre la litografia i el monotip per tenir la llibertat de rectificar; o buscant per a l'aiguafort les qualitats vellutades de la punta seca; o assajant la punta seca sobre linòleum; o el linòleum sobre escorça de pi...

De les obres de preguerra, la sèrie de-

dicada al paisatge fabril de Sabadell -elogiada per Josep Maria Junoy- és probablement una de les més interessants i reeixides. A més de plasmar gràficament, de manera precisa i exacta, el seu sentiment, Vila Arrufat també componia, el 1931, aquest il·lustratiu text:

"Sabadell té per a mi un agre-dolç indefinible.

"Caminar perdut pels seus carrers em sumeix en un estat d'una tan intensa divagació que tinc la sensació de ser dins d'una espiral. Les imatges brutalment afuades de llurs voreres es desenfocuen dels costats i s'afinen en angles aguts que s'allunyen vers l'infinit.

"Aquell aire tan fi de cap al tard, que fa plorar els ulls, és tan tallant com la celèstia verd groguenca que transforma les xemeneies i les teulades en uns conorns japonitzants d'una precisió pre-

rafaelita impressionant i dona als obs-curs la profunditat i el misteri de l'abisme.

"Perdent-se enllà lluny, en la confluència de les dues voreres desolades i grises, s'aixeca sola, esvelta, vers el cel, una xemeneia que s'aprima i ennegreix, amb una vida tan intensa que creix inviviblement, lentament, com un cactus.

"El gris dels carrers de Sabadell, amb llurs voreres, és tan viu i penetrant, d'una lluminositat de metall despolit, que fa sobrer la presència de la gent, que esdevenen vertaderes taques negres o blau fosc..."

Per bé que en contacte amb Itàlia s'havia refermat en la seva vocació clàssica, en donar al motiu un caràcter serè i clar, el sentit del matís i la delicadesa, també aleshores se n'adonà que l'art era sobretot qüestió de tensió emo-

cional. Res no havia d'alterar la pròpia manera de sentir, amb la sensibilitat a flor de pell per tal que l'emoció interior sorgís i acabés per imposar-se. Aquesta concentració ha perdurat en el decurs dels anys i ha estat en les obres que han vingut suscidades per un clima anímic intens -l'amor, la mort, la guerra- on Vila Arrufat ha sentit amb més exactitud i ha aconseguit més eficaçment "representacions d'existències espirituals".

La guerra civil allunyà temporalment qualsevol ressonància idealista i potencià un to més profund i greu. En els dibuixos i pintures, la presència del model es va fer més viva i mobilitzà l'autor cap a un major realisme. La guerra constituí, pel que fa al gravat, el punt de partida d'unes escenes que Antonio Gallego, a la seva *Historia del grabado en España*, entronca amb les estampes socials de Ricardo Baroja i les denúncies d'Estampa Popular. Suposà igualment, reclòs l'artista a Sant Sebastià de Montmajor, un intens període d'estudi de les tècniques.

¿Com s'opera aquesta transformació entre la capacitat perceptiva de l'ull i les imatges que ens commouen en l'obra acabada? Evidentment, no es pot explicar com una qüestió de pura i simple tècnica. L'atractiu i la puresa d'aquest conjunt d'estampes de Vila Arrufat no poden explicar-se solament per l'àmplia gamma de recursos d'un especialista que s'ha abocat a qualsevol procediment -aiguafort, aiguatinta, manera negra, vernís moll, litografia, serigrafia, linogravat, xilogravat, monotip...- amb el mateix domini mentre li convingués per expressar aquesta "batalla del blanc i el negre" que per a ell és el gravat. La tècnica només resplendeix quan es fon amb l'esperit de l'artista que posseeix sensibilitat i que sap pensar en funció dels materials que té a les mans.

Que Vila Arrufat no ha considerat mai el zenc, la pedra o la fusta com a simples suports, com a matrius encarregades de multiplicar les rèpliques d'un dibuix o d'una pintura és inequívoc en aquestes variades versions d'un mateix tema -retrats del seu pare, de la seva esposa, carrers de Sabadell, maternitats, rostres infantils, paisatges rurals, escenes d'interior.

El sentiment de força, rotunditat i expressió han estat conferits tant per la línia pura com per la taca corpòria i turgent. Com que el seu llenguatge és marcadament pictòric -faci el que faci, Vila Arrufat mai no deixa de ser un pintor-, dibuixar amb el llapis o el pinzell litogràfic li pot oferir grans possibilitats, però un dels seus aiguaforts pot posseir

El pintor Vila Cinca. Aiguafort (1936).

igualment una frescor insòlita, que fa pensar que utilitza la planxa de metall com si es tractés d'un quadern de dibuix. En cada una de les tècniques emprades ha volgut realitzar el seu propòsit amb la màxima puresa: en la duresa d'unes meticuloses puntes seques o en l'enfosquiment, a to amb la intenció ombrívola, d'un determinat paisatge a la manera negra.

No és doncs, gens estrany, que en aquell àrid context en el que exercí la càtedra de gravat a l'Escola de Belles Arts (1949-1958), la parcel·la de llibertat que suposà el seu taller atragués a molts estudiants que posteriorment i en el decurs del temps han seguit fidels a la gràfica: entre molts altres, Ramon Ferran, Mariano Rubio, M. Assumpció

Raventós, Joan Vilacasa, Roser Agell, Soler Canes, M. Josepa Colom, Esther Boix, Hernández Píjuan; així com el seu fill Joan Vila-Grau, format en el mateix taller patern.

Vila Arrufat els passà algun secret però, sobretot, els estimulà per tal que cada u respongués d'ell mateix en favor de l'art gràfic com a mitjà artístic de valor propi. Hernández Píjuan ha estat molt explícit en aquest sentit: "D'Antonio Vila Arrufat vaig aprendre fonamentalment, en el meu pas per l'Escola, que l'art del gravat no era un simple procediment reproductor, sinó una tècnica regida per lleis pròpies. Fou molt important en la meua vocació el fet de coincidir amb l'artista que gravava. Vila Arrufat em motivà per aquesta raó." ■